

33. *Сан-Стефанский* прелиминарный мирный договор. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://hrono.ru/dokum/1800dok/1878sanstef.php>. Доступ – 29.05.2011 г.
34. *Телеграмма* русского консула в Тырнове И. В. Белоцерковца Н. К. Гирсу о прибытии в город депутатов Македонии и Восточной Румелии и о разногласиях по поводу протеста против решений Берлинского конгресса // Освобождение Болгарии от турецкого ига / [под ред. С. Никитина]. – М., 1961. – Т. 3. – С. 434.
35. *Унджиев И.* Апостолът на свободата / И. Унджиев. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.point-of-view.org/?p=334>. Доступ – 29.05.2011 г.
36. *Хевролина В.* Николай Павлович Игнатъев. Российский дипломат / В. Хевролина – М., 2009.
37. *Христов Х., Янков Г.* Очерк за ислямизираните българи и националновъзродителния процес / Х. Христов, Г. Янков. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.promacedonia.org/hh_gja/hh_gja_sydyr.html. Доступ – 29.05.2011 г.
38. *Чорній В.* Історія Болгарії / В. Чорній. – Львів, 2007.
39. *Чуркина И.* Национальная церковь на Балканах как фактор национальной консолидации сербов и болгар / И. Чуркина // Человек на Балканах в эпоху кризисов и этнополитических столкновений XX века. – СПб., 2002. – С. 190-203.

УДК 94 «1921/1930»+336.22(09)

Розвиток системи місцевого оподаткування в 1921–1930 рр. (на прикладі Петрограду-Ленінграду)

Орленко Олена

Орленко Олена. Розвиток системи місцевого оподаткування в 1921–1930 рр. (на прикладі Петрограду-Ленінграду). У статті аналізується політика радянської держави в 1921–1930 рр. спрямована на відновлення системи місцевого оподаткуванні та визначені її особливості на прикладі Петрограду-Ленінграду як специфічної господарської одиниці. Робиться висновок, що Петроград-Ленінград відзначався більш високими ставками оподаткування у порівнянні з іншими містами СРСР і власною ініціативою в організації системи місцевого оподаткування. Зазначається, що місцеві податки в досліджуваний період виконували не лише фіскальну функцію, а й були засобом тиску на приватнокапіталістичні елементи.

Ключові слова: нова економічна політика, місцеве оподаткування, рента, податок із споруд, податок із видовищ, податок із перевезених вантажів, Петроград-Ленінград.

Орленко Елена. *Развитие системы местного налогообложения в 1921–1930 гг. (на примере Петрограда-Ленинграда).* В статье анализируется политика советского государства в 1921–1930 гг. направленная на возобновление системы местного налогообложения и определены ее особенности на примере Петрограда-Ленинграда как специфической хозяйственной единицы. Делается вывод, что Петроград-Ленинград отличался более высокими ставками налогообложения в сравнении с другими городами СССР и собственной инициативой в организации системы местного налогообложения. Указывается, что местные налоги в исследуемый период выполняли не только фискальную функцию, а и являлись средством давления на частнокапиталистические элементы.

Ключевые слова: новая экономическая политика, местное налогообложение, рента, налог с построек, налог с зрелищ, налог с перевозимых грузов, Петроград-Ленинград.

Orlenko Olena. *Development of the system of local taxation in 1921–1930 years (on an example of Petrograd-Leningrad).* In the article the policy of the soviet state in 1921–1930, directed on restoration of the system of local taxation, is analysed and peculiarities of the system on an example of Petrograd-Leningrad as specific economic unit are defined. The conclusion that Petrograd-Leningrad differed from other cities of the USSR higher rates of taxation and own initiative in the organization of the system of local taxation is made. It is noticed, that during investigated period local taxes carried out not only fiscal function, but were means of pressure on private-capitalist elements.

Keywords: new economic policy, local taxation, rents, tax on buildings, tax on shows, the tax of the cargo, Petrograd-Leningrad.

В Україні місцеве оподаткування перебуває на початковому етапі розвитку. Воно не забезпечує необхідного обсягу надходжень місцевих податків і зборів, оскільки не є пристосованим до ринкових умов господарювання. Місцеві податки і збори відіграють лише допоміжну роль щодо загальнодержавних податкових платежів, у той час як вони мають бути регуляторами економічних процесів у регіонах.

Важливим фактором ефективності функціонування системи місцевого оподаткування є створення обставин, які б забезпечували зменшення викривлення ринкових умов економічної діяльності внаслідок міжрегіональних відмінностей у рівні оподаткування. До таких умов слід віднести запровадження єдиних правил визначення бази оподаткування для всіх регіонів країни та встановлення обмежень рівня податкової ставки. Мінімальне обмеження дозволяє запобігти негативним наслідкам податкової конкуренції, пов'язаним, зокрема, з тим, що багаті регіони

можуть знижувати податкові ставки з метою залучення нових підприємств. У свою чергу, максимальне обмеження дає можливість запобігти перекладанню податкового тягаря на жителів інших районів. Крім того, надання місцевим органам влади права встановлювати власні додаткові ставки по загальнодержавному податку, який надходить до центрального бюджету, дозволяє їм досить гнучко приводити фінансові можливості місцевих бюджетів у відповідність до потреб у фінансуванні їх видатків.

Необхідність докорінних перетворень усієї системи місцевого оподаткування вимагає здійснення аналізу та подальшого узагальнення теоретичних та історичних питань місцевих податків та зборів. Доцільним є звернення до нашого історичного досвіду минулих років, а особливо 20-х рр. ХХ ст., коли одночасно з розбудовою держави більшовицька влада відновлювала і систему оподаткування. Слід зазначити, що в загальних ризиках проблема розбудови держави в роки нової економічної політики висвітлена в працях багатьох вчених. Так, безпосередньо історії податків взагалі та місцевих зокрема, з населення СРСР присвячені праці П. П. Гензеля [4], Н. К. Петухової [8], А. М. Костюкова, І. В. Глазунової [6], публікації у періодичних виданнях «Фінансовий бюлетень» та «Фінанси і народне господарство» [1; 2; 3; 7]. Останні джерела надають детальну інформацію про розвиток місцевого оподаткування в Петрограді-Ленінграді в цілому та окремих видів місцевих податків, що впроваджувалися протягом досліджуваного історичного періоду зокрема. Важливі дані містяться у Центральному державному архіві м. Санкт-Петербург. У дослідженій справі 267 із фонду 1963 зазначеного архіву подана інформація про особливості функціонування системи місцевого оподаткування в Петрограді в перший період нової економічної політики, тобто в 1921-1923 рр. Так, наявні дані про кількість місцевих податків у місті, їх фіскальне значення та особливості стягнення.

Невирішеною частиною загальної проблеми все ще залишається державна політика щодо відновлення системи місцевого оподаткування на регіональному рівні. Хронологічні рамки дослідження обмежуються 1921-1930 рр., тобто з початку відновлення податкової системи країни в 1921 р., використання її з другої половини 20-х рр. як головного важеля в політиці обмеження приватного капіталу і до 1930 р. – чергового етапу реформування системи оподаткування.

Автор статті має на меті проаналізувати політику радянської держави в зазначений період, спрямовану на відновлення системи місцевого оподаткування та визначити її регіональні особливості, на прикладі Петрограду-Ленінграду як специфічної господарської одиниці. Неоднорідність останнього полягає в особливостях Петрограду як великого промислового та торговельного центру, значні розміри державного та приватного секторів якого вимагали ефективного обліку їх оподаткування як з боку держави, так і з боку місцевих органів влади.

У різні періоди історичного розвитку країни місцеве оподаткування завжди було важливою складовою податкової системи. В 20-х рр. ХХ ст.,

одночасно із відродженням загальнодержавних податків відновлювалася система місцевого оподаткування. Декрет від 22 серпня 1921 р. «Про місцеві грошові кошти» надавав право місцевим радам встановлювати місцеві податки та збори [10]. Наступним декретом від 10 грудня 1921 р. було визначено основні об'єкти та ставки оподаткування [11]. Так, окрім відрахування 25% від державного промислового податку на користь місцевих бюджетів «на задоволення потреб місцевого значення», владі на місцях надавалося право встановлювати: податок із споруд, разовий збір за право торгівлі, збір із приватних осіб, установ, підприємств, володінь тощо. У подальшому перелік місцевих податків та зборів переглядався неодноразово у зв'язку зі змінами загальнодержавного економічного курсу.

У 1922 р. місцеві податки, що були введені в Петрограді, розподілялися на 2 категорії: разові та окладні. До першої належали 11 разових зборів. Найважливішими із цієї групи податків були: з вантажів, біржових та позабіржових операцій, деревини, видовищ і розваг, ресторанних рахунків. Безпосередньої участі в їх стягненні та нарахуванні фінансові органи не брали. До компетенції останніх належав лише нагляд за правильністю їх стягнення та своєчасною здачею. До другої категорії належало 12 зборів: податок із промислових садів та городів; авто-, вело-, мотомашин; виїзних коней та екіпажів; візництва; перевізного промислу; худоби та інших домашніх тварин; будівель; осіб, які використовували найману працю для домашнього вжитку; фабрично-заводських та дачних приміщень; за право полювання; квартирний податок та подвірно-грошовий збір. Керівництво за стягненням цієї категорії податків було зосереджено в руках фінансових органів шляхом зовнішнього нагляду [13, арк. 20]. Введення даних податків мало на меті охопити прибутки більш заможних верств населення, перш за все, представників приватного сектору економіки.

Показовими для розуміння фіскального значення місцевих податків та зборів у Петрограді є дані про їх надходження. Так, у 1922 р. місцевих податків та зборів надійшло на суму 26 млн крб, що становило майже 30% від усіх податкових надходжень по місту. Із розрахунку середнього розміру оподаткування на душу населення в Петрограді припадало 30 крб місцевих податків і зборів, 28,5 крб непрямих і 18 крб прямих податків [13, арк. 26]. Отже, чисельність місцевих зборів лягала важким тягарем на плечі населення міста.

Із 1923 р. посилювався тиск на приватний капітал і відбулося чергове реформування податкової сфери. 12 листопада 1923 р. було видано «Тимчасове положення про місцеві фінанси». Воно передбачало відрахування на користь місцевих органів від єдиного сільськогосподарського податку, державного промислового податку, податку зі спадку, а також надбавки до державного промислового, прибутково-майнового податків, до судових, нотаріальних мит та мисливського збору [4, с. 59].

Наприкінці 1924 р. – на початку 1925 р. в економіці країни виникли кризові явища, що змусило радянську владу переглянути окремі напрямки податкової політики. Держава впровадила пільгове оподаткування кустарно-ремісничої промисловості, скасувала податкові надбавки до місцевих бюджетів для підприємств, що займалися виготовленням дефіцитної продукції.

У зв'язку з впровадженням політики індустріалізації в країні восени 1926 р. почався перегляд всієї «генеральної лінії» більшовицької партії в напрямку посилення командно-адміністративних методів і плановості в керівництві народним господарством. Тому найбільш суттєві зміни у місцеве оподаткування були внесені постановою ЦВК СРСР від 25 квітня 1926 р., якою було затверджено «Положення про місцеві фінанси» [8, с. 254]. Вводилося в дію дане положення з 1 жовтня 1926 р. У ньому зберігалися відрахування від промислового податку (50% замість 45%), від сільськогосподарського податку (66,7%), із майна, що переходило через успадкування чи дарування, надбавки до промислового та прибуткового податків. Корінні зміни зачепили самостійні місцеві податки. Так, їх кількість скоротилася до чотирьох – з будівель; вантажів, що перевозилися залізницями та водними шляхами; із біржових операцій; із золотопромислових підприємств у розмірі до 2% вартості фактично видобутого золота [8, с. 254].

Інші місцеві податки і збори встановлювалися кожною союзною республікою самостійно. Так, у РРФСР у 1926 р. було введено додатково шість місцевих податків і зборів: із деревини, транспортних засобів, великої худоби, видовищ, за ветеринарно-санітарний огляд, а також рентне оподаткування міських земель [6, с. 59]. Було встановлено два види рентного оподаткування: основна рента на користь держави та додаткова, на користь того міста, де відбувалося її стягнення. Обкладання основною рентою відбувалося на території всього міста, за виключенням земель сільськогосподарського призначення. Ставка основної ренти була фіксованою, в той час як ставка додаткової ренти диференціювалася залежно від прибутковості тієї чи іншої ділянки землі.

Законодавче закріплення розмежування понять основної та додаткової ренти викликало значні ускладнення під час реалізації положення на практиці. Так у Ленінграді головна проблема під час проведення рентної кампанії 1923–1924 бюджетного року полягала в тому, що з приміських земель, на яких вирощувались переважно сільськогосподарські культури, не було можливим стягнути не лише додаткову ренту, а й основну. Ставка основної ренти була визначена в розмірі 1,8 коп. з 1 кв саж. і виявилася зовсім непосильною для земель сільськогосподарського призначення, що знаходилися в межах міста. Тому Раднарком РРФСР на 1924–1925 бюджетний рік на прохання Ленінградського губвиконкому знизив ставку до 0,4 коп. з 1 кв саж., в той же час повністю звільнивши землі сільськогосподарського призначення від оподаткування додатковою рентою [1, с. 2].

Основна та додаткова ренти стягувалися відповідно до кількості квадратних сажнів чи площі землі кожної оподаткованої одиниці. Отже, це потребувало виявлення всіх ділянок землі, що знаходилися в межах міста. За 1923–1924 бюджетний рік у Ленінградській губернії цей процес відбувався шляхом покладання на власників земельних ділянок обов'язку надавати фінінспекторам особливі анкети (декларації) з описанням ділянок, що їм належали. Це дало змогу залучити до оподаткування основною рентою в Ленінградській губернії 24917 окладних одиниць загальною оподаткованою площею 16 млн 812 тис. кв саж. Із цієї кількості 14652 окладних одиниць загальною площею 11 млн 906 тис. кв. саж. припадало на Ленінград, тобто майже 59% [1, с. 2].

Табель ставок основної ренти було встановлено Постановою ЦВК та РНК СРСР від 18 вересня 1925 р. Так, ренту з 1 кв. саж. для Ленінграду було встановлено у розмірі 2 коп. (для Москви – 3 коп.), а для Ленінградського повіту – 0,8 коп. із земель, наданих залізничному транспорту поза територією міста [4, с. 83].

Крім того, відповідно до закону від 12 листопада 1923 р. одночасно відбувалося стягнення і додаткової ренти. Вона розраховувалася із середніх розмірів прибутковості майна на 1 кв. саж. землі. Ці норми варіювалися залежно від для району міста чи виду майна за вирахуванням витрат на експлуатацію та відсотків на капітал.

Постановою від 5 вересня 1925 р. для міських земель були встановлені максимальні ставки додаткової ренти відповідно кількості міських жителів. Ленінград на той час був одним із найбільших міст держави і належав до вищої категорії з населенням понад 76 тис. чол. Для міста була визначена ставка в 1 крб. для земель незабудованих, зайнятих житловими будинками чи промисловими установами та 7 крб – для земельних ділянок, зайнятих торговельними приміщеннями. Для міських земельних ділянок, на яких розташовувалися державні підприємства, що перебували у підпорядкуванні центральних господарських органів СРСР, ставки додаткової ренти встановлювалися постановою Ради праці та оборони від 9 вересня 1925 р. Для Ленінграду цей показник становив 6 коп. з 1 кв. саж. [4, с. 83-84].

При визначенні рентної плати Ленінград було розділено на райони залежно від щільності населення, економічного районування міста, характеру розвитку місцевої промисловості, торгівлі тощо. Розмір ставок для земельних ділянок під житловими будинками в місті було встановлено від 1 коп. до 50 коп. за 1 кв. сажень. Аналогічні ставки додаткової ренти встановлювалися і для земель під промисловими приміщеннями, зважаючи на значний відсоток державних підприємств у місті. Щодо додаткової ренти із земель, які знаходилися під торговельними будівлями, були визначені ставки у відсотковому відношенні до норм орендної платні за приміщення та встановлені у розмірі від 50 коп. до 5 крб за кв саж. для Ленінграду. Дане рішення відповідало загальнодержавній тенденції тиску на приватника в промисловості та торгівлі.

Варто зазначити, що такі високі ставки для Ленінграду принесли свої результати у справі збільшення податкових надходжень. Так, по всій Ленінградській губернії додаткової ренти за 1927 р. було нараховано 1 млн 628 тис. крб, з них по Ленінграду – 1 млн 504 тис. крб [5, с. 4]. Отже, місто дало 92% всіх надходжень від стягнення додаткової ренти в губернії. Крім того, середній розмір оподаткування однієї земельної ділянки в Ленінграді дорівнював 90 крб 12 коп., а в інших міських поселеннях – 12 крб 31 коп. [5, с. 4.]

У зв'язку із впровадженням політики індустріалізації в другій половині 20-х рр. ХХ ст. відбулася чергова зміна загальнодержавного економічного курсу, яка в податковій сфері виявилася в посиленні тиску на приватний сектор та витісненні елементів ринкової системи з економіки країни. 17 серпня 1927 р. відбулося чергове реформування рентного оподаткування, яке виявилось в поєднанні основної та додаткової ренти. Усі надходження від неї спрямовувалися в повному обсязі до місцевого бюджету. Дане рішення пояснювалося прагненням радянської влади підвищити податкові надходження за рахунок зростання зацікавленості місцевої влади в більш ефективному проведенні рентного оподаткування [12, с. 2].

Отже, введення рентного оподаткування відбулося 12 листопада 1923 р. Дане рішення пояснювалося спрямованістю політики держави на вилучення прибутку, в тому числі і в орендаторів окремих земельних ділянок. Встановлення високих ставок даного виду податку для Петрограду-Ленінграду мало на меті отримання найбільшого фіскального зиску. Стягнення даного податку на практиці підтвердило його ефективність та доцільність введення.

Особливою ситуація була і зі збором із видовищ. Система стягнення, що діяла на той час, не влаштувала організаторів видовищних постановок, оскільки вони повинні були мати зайвий штат співробітників для складання потрібної фінорганам звітності або наклейки на квитки марок. Не влаштувала система й органи фіску, адже виникали проблеми з отриманням з організаторів усіх сум збору. Так, останні постійно затримували сплату [3, с. 18]. Ще складнішою ситуація була з так званими разовими постановками. Більше половини збору з них не надходило взагалі, оскільки складно було розшукати майно організаторів, на яке було б можливо накласти стягнення в разі його несплати.

Із метою ліквідації наведених недоліків починаючи з 1 квітня 1927 р. в Ленінграді була введена авансова система стягнення збору з видовищ без наклейки будь-яких марок [3, с. 19]. Система ця полягала в тому, що всі квитки на видовищні постановки виготовлялися обласним фінансовим відділом і могли бути придбані лише від останнього за собівартістю. Придбані квиткові книжки організатор видовищної постановки, проставивши на квитках їх ціну, а також суму місцевого збору і збору на користь Російського товариства Червоного Хреста, зобов'язаний був зареєструвати, внісши заздалегідь до каси Держбанку суму збору. Без сплати збору реєстрація квитків не відбувалася. За вказаних умов у подальшій долі

зареєстрованих квитків на видовищні постановки був зацікавлений сам платник, оскільки вони набували характеру грошових документів. У той же час, фінансові органи, отримавши наперед плату за ці квитки, лише спостерігали за тим, аби на всі видовищні постановки продавалися саме ті квитки і саме за тією ціною, які були зареєстровані на дану постановку.

У результаті застосування авансової системи стягнення збору, число разових постановок за перший рік її існування скоротилося приблизно на 50%. Не дивлячись на таке різке зниження числа разових постановок, фінансові результати від стягнення збору збільшилися більше ніж на 30%. З початку 1928/29 р. авансова система стягнення збору, як така, що виправдала себе, була введена на території всієї Ленінградської області [3, с. 19].

Ще один важливий вид місцевого оподаткування – податок із споруд. Ставка податку для кожної будівлі визначалася залежно від розміру її валової прибутковості відповідно до встановленої Ленінградською радою шкали, починаючи від 0,025% до 0,25% вартості споруди. Від податку звільнялися житлові приміщення, оклад податку з яких складав суму менше 5 крб [2, с. 2]. Диференціація ставок податку була одним із проявів класового підходу в системі місцевого оподаткування.

Ставка податку для фабрично-заводських і торгово-промислових споруд була встановлена в розмірі 1/4% вартості на підставі затверджених середніх оціночних норм. Приміщення релігійного культу обкладалися у розмірі в 1/8% їх страхової оцінки. У такому ж зниженому розмірі (1/8% страхової вартості) обкладалися будівлі, зайняті театрами, за винятком кінематографів, які оподатковувалися за тією ж ставкою, що діяла для торгово-промислових приміщень [2, с. 2].

Платники податку подавали анкети (декларації) визначеної форми. Ці ж декларації використовувалися для нарахування земельної ренти, а також податку з худоби. Фабрично-заводські підприємства, у складі майна яких протягом року не сталося жодних змін, від подачі декларацій були звільнені.

Оклад податку за 1927 р. перевищив нарахування 1926 р. на 1 млн 3 тис. 923 крб в абсолютних цифрах, або на 41,9%. Дане збільшення стосувалось усіх категорій споруд за винятком групи торгово-промислових приміщень, з яких оклад податку в 1927 р. крб був нарахований на 32 тис. 977 крб менше, ніж в 1926 р. Дане зниження відбулося виключно за рахунок зменшення кількості торгово-промислових споруд притягнених до оподаткування об'єктів. Середній розмір податку на окладну одиницю дав деяке підвищення і склав 36 крб замість 34,4 крб в 1926 р. Збільшення окладу податку з фабрично-заводських будов пояснювалося збільшенням ставок податку (з 1/5% до 1/4% вартості), а також збільшенням числа притягнених до оподаткування об'єктів. Останнє пояснювалося кількісним зростанням промисловості, унаслідок чого споруди, що були раніше звільнені від оподаткування, перейшли до розряду оподаткованих [2, с. 2].

На кінець 1920-х років, зі зміною економічної політики правлячої більшовицької партії, відбулися зрушення і в системі оподаткування. Деякі

місцеві податки як в країні взагалі, так і в Ленінграді зокрема, втрачали своє значення. Інші – навпаки – доводили доцільність їх існування.

Податок із перевезених вантажів був одним із найбільших у Ленінграді та відзначався найвищою ставкою. Так, відрахування від нього в 1930 р. складали 3% на користь залізниці при фактичній вартості видатків 1,7% [7, с. 3]. Особливістю цього податку в Ленінграді було введення в місті системи безквитанційного стягнення на залізниці. Це нововведення дало позитивні результати та поставило на порядок денний перед податковими органами питання про застосування безквитанційного стягнення й на водних шляхах [7, с. 3].

Регрес у надходженнях спостерігався також і стосовно податку з плакатів, з будівель та ренти, що пояснювалося необхідністю уніфікації останніх двох податків та покладання контролю за їх стягненням на фіноргани. Незначним за своїм фіскальним результатом виявився і збір із ресторанних рахунків. У більшій своїй частині він охоплював лише прибутки за рахунок бюджетних асигнувань, тобто рахунки готелів від осіб, направлених у відрядження [7, с. 3].

Вищенаведений аналіз фактичного матеріалу дає підставу для наступного висновку. Протягом 20-х рр. XX ст. відбувалося неодноразове реформування системи місцевого оподаткування. У Ленінграді діяли різноманітні місцеві податки та збори, що відрізнялися своїми фіскальними результатами. Визначення ставок податків ґрунтувалося на принципах класовості податкової політики в радянській державі. Для Петрограду-Ленінграду була характерна загальнодержавна тенденція витіснення приватнокапіталістичних елементів за допомогою місцевого оподаткування. Політика податкового тиску в промисловості мала в Петрограді-Ленінграді менш виражений характер, що пояснювалося наявністю значного державного сектору в даній галузі. Крім того, місто відрізнялося від багатьох міст СРСР більш високими ставками оподаткування. У процесі організації стягнення місцевих податків міська влада вдавалася до введення власних інновацій, як, наприклад, авансова система стягнення. Дана практика слугувала поштовхом для проведення змін в інших містах країни. У зв'язку зі зміною в системі загальнодержавних податків в другій половині 20-х рр. XX ст. значення деяких із місцевих податків знизилося. Незважаючи на наявність недоліків, місцеві податки і збори були важливою групою, що формувала податкову систему періоду нової економічної політики.

Література

1. *Алексеев-Егоров И.* Земельная рента / Алексеев-Егоров // Финансовый бюллетень. Орган Управления Уполнаркомфина Северо-западной области и Ленинградского Губфинотдела. – 16 октября 1925. – № 23. – С. 1-3.
2. *Алексеев-Егоров И.* Налог со строений по г. Ленинграду за 1927/28 г. // Финансовый бюллетень Ленинградского областного финансового отдела. – 16 августа 1928. – № 31. – С. 2-3.

3. *Алексеев-Егоров И.* Практика взимания сбора со зрелищ / Алексеев-Егоров // Финансы и народное хозяйство. – 4 ноября 1928 г. – № 45. – С. 18-19.
4. Гензель П. П. *Налоги Союза ССР* / П. П. Гензель. – М., 1926.
5. *Е. З. Обложение* городских земель дополнительной рентой // Финансовый бюллетень. Орган Управления Уполнаркомфина Северо-западной области и Ленинградского губфинотдела. – № 12 (71). – 9 апреля 1927. – С. 4.
6. *Костюков А. Н., Глазунова И. В.* История развития местных налогов и сборов в России / А. Н. Костюков, И. В. Глазунова // История государства и права. – 2003. – № 1. – С. 56-63.
7. *Н. Ц. Местные налоги* – под рабочий контроль // Финансовый бюллетень. Орган Ленинградского областного финансового отдела. – 1 июня 1930 г. – № 16 (217). – С. 3-4.
8. *Петухова Н. Е.* История налогообложения в России в IX–XX вв.: Учеб. пособие / Н. Е. Петухова – М., 2009.
9. *Сборник декретов и распоряжений по финансам.* – М. -Пг.: 1921. – Т. 4.
10. *СУ РСФСР.* – 1921. – № 62. – ст.446.
11. *СУ РСФСР.* – 1921. – № 80. – ст.693
12. *Т. Р. Земельная рента* в Ленинграде на 1927/1928 б.г. // Финансовый бюллетень. Орган Ленинградского областного финансового отдела. – № 23 (138). – С. 2-3.
13. *Центральный державний архів м. Санкт-Петербург.* – Ф. 1963. – Оп. 4. – Спр.267.

УДК. 94 (47) «18/19»

Проблемы исследования повседневности населения провинциального губернского российского города в XIX – начале XX вв.: актуальность, источники, методы*

Стрекалова Наталья, Стрекалов Дмитрий

Стрекалова Наталя, Стрекалов Дмитро. Проблеми дослідження повсякденності населення провінційного губерньського російського міста в XIX – початку XX ст.: актуальність, джерела, методи. У статті розглядаються проблеми повсякденності населення провінційного губерньського

* Исследование поддержано проектом П662 «Социальная динамика процесса экономической модернизации аграрных регионов России XIX – начало XX вв. (на материалах Центрального Черноземного региона)». ФЦП «Научные и научно-педагогические кадры инновационной России».